

40 РОКІВ ІНСТИТУТУ ЕТНОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ УГОРСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК

Леся МУШКЕТИК

Нині минає 40 років від часу заснування чільного наукового осередку фольклорно-етнографічних досліджень Угорщини, який з 1 січня 1967 р. під назвою Етнографічна група почав функціонувати як окрема дослідницька одиниця Відділення мови і літератури Угорської академії наук. Першим директором закладу став відомий угорський фольклорист, академік Дюла Ортутаї. Після нього Інститут очолювали такі видатні вчені, як професор Тібор Бодрогі (1978–1985), академік Аттіла Паладі-Ковач (1986–2003), сьогодні Інститутом керує професор, доктор наук Мігай Гоппал, який очолює також Європейський фольклорний інститут, що працює з 1999 р. під егідою ЮНЕСКО.

У наш час Інститут етнографічних досліджень включає наступні відділи: історико-етнографічний, завідувач Агнеш Фюлеміле; фольклору (раніше він складався з відділу уснопоетичної творчості та відділу народних обрядів та вірувань), завідувач Агнеш Семеркені; суспільно-етнографічний, завідувачі Міклош Сіладі та Жужа Сарваш; етнологічний, завідувач Мігай Шаркань та відділ фондів, завідувач Юдіт Чьовек. При Інституті є бібліотека, а також архіви шаманізму та народної медицини, збірка народних молитов Жужі Ердеї, матеріали з Атласу народної культури, колекція відеофільмів, карт, манускриптів.

До кола інтересів науковців Інституту, крім традиційних досліджень матеріальної і духовної культури, зокрема, останнім часом з'явилося багато праць з питань історичного та релігійного фольклору, науковці звертаються й до проблем структуралізму та текстової семіотики, фольклорної семантики, езотерики тощо. Виходять праці з культурної та соціальної антропології. У відділі етнології вивчаються фінно-угорські та народи тюркської й інших груп.

Значний інтерес спостерігається до угорців зарубіжжя та власних національних меншин.

Інститут здійснив ряд фундаментальних колективних праць. Одна з них — *Етнографічний атлас (Néprajzi Atlasz)*, що вийшов між 1987 і 1992 рр. у дев'яти томах і включає 643 карти.

У 1982–2001 рр. побачили світ 12 томів *Угорського каталогу казок (Magyar Népmese Katalógusa)*, підготовку якого починала казкознавець Агнеш Ковач, її роботу продовжили інші співробітники, головним чином Каталін Бенедек. Цей каталог є найповнішим з існуючих раніше (1928, 1957) й, окрім друкованих джерел, включає також архівний та рукописні матеріали, літературно опрацьовані казки, переклади, покажчик сюжетів англійською мовою тощо. Останній том каталогу має назву «Циганські казкарі. Бібліографія репертуарів». В Інституті підготовлено до друку також каталог переказів (І. Добош, І. Бігарі, І. Надь та ін.).

Співробітники Інституту разом з науковцями інших закладів — загалом понад сто авторів — брали участь у написанні іншої синтетичної праці — *Угорського етнографічного словника (Magyar Néprajzi Lexikon)*, що з'явився у 1977–82 рр. під ред. Дюли Ортутаї і включає величезний — передусім етнографічний, фольклорний, а також історичний, музичний та інший матеріал, збагачений яскравими ілюстраціями, — 8000 словникових статей та 5000 ілюстрацій.

У 1988 р. розпочалася робота над фундаментальною восьмитомною працею під назвою *Угорська етнографія (Magyar Néprajz)*, голова редакційної ради А. Паладі-Ковач. Це такі дослідження як «Кустарне виробництво» (1999), «Спосіб життя» (1977), «Усна народна творчість» (1988), «Народна музика — народний танок — народна гра» (1990), «Народні обряди — народні вірування — народна

релігійність» (1990), «Суспільство» (2000). У 2008 р. планується випуск останнього тому.

Доробок науковців чисельний і різноманітний. Загалом список видань складає приблизно п'ятсот книжок.

Співробітники Інституту були головними редакторами журналів із спеціальності — «*Ethnographia*», «*Acta Ethnographica*», «*Folklór Archivum*» та ін., а також засновниками чи відповідальними редакторами важливих серій праць — таких як «*Нова збірка угорського фольклору*», «*Праці з циганознавства*», «*Етнографічні праці*», «*Фольклор і традиція*», «*Угорська етнологія*» та ін. До ювілеїв готуються спеціальні збірники на пошану того чи іншого науковця.

За час існування Інституту тут підготовлено 62 дисертації, із них 28 кандидатських, 9 докторських габілітаційних та 7 докторських академічних. В Інституті працювали такі академіки як — Дюла Ортутаї, Бела Гунда, Ласло Коша, Аттіла Паладі-Ковач.

Свого часу Інститут етнографічних досліджень вибудував мережу зв'язків з Інститутами Центрально-Східної Європи та Америки, в тому числі з ІМФЕ ім. М. Рильського НАН України. Понад п'ятнадцять років вчені обох країн підтримують активне співробітництво, результатом якого стали праці з українсько-угорських взаємовпливів, спільна участь

у конференціях тощо. Так, четверте число 2006 р. журналу НТЕ повністю присвячене угорському фольклору та етнографії.

До 40-річчя установи було видано об'ємне ювілейне видання «*Інститут етнографічних досліджень Угорської Академії наук. 1967–2007*», Будапешт, 2007 р., до якого ввійшли наукові матеріали, спогади, публікації, образи з життя Інституту (фото). Мігай Гоппал завершує огляд наукових досягнень наступними словами: «В Інституті етнографічних досліджень УАН в останні чотири десятиліття велися такі дослідження, які уможливили розуміння культурних процесів у віддалених регіонах і в нашій країні, що відбулися в минулі століття. Не бракувало й вивчень історичних процесів на історико-етнографічному та фольклористичному теренах. Всі ці результати безпосередньо можуть бути корисними для освіти й інших галузей науки, таких як історія, літературознавство, соціологія ідентичності, чи вивчення давньої угорської історії. Завданням, яке ставить перед етнографічними дослідженнями спільнота, є, власне, оновлений образ культури й правильно трактоване поняття культурної спадщини. Цьому прагнуть служити дослідження, що ведуться в Інституті, й у майбутньому ми так само працюватимемо над збереженням традицій.» (с. 12).

Київ

The article is dedicated to a 40-year anniversary of Institute of Ethnographic Research of Hungarian Academy of Sciences headed by famous scientist Migal Goppal. The author presents structure and history of this Institute, main lines of investigations, main editions, text and monograph publications, interacademic relations with Maksym Rylsky Institute of Art Criticism, Folklore and Ethnography.